

ולא ידבק בידך מאומה מן החרם - שכל זמן שהרשעים בעולם, חרון אף בעולם; אבדו רשעים מן העולם, נסתלק חרון אף מן העולם.

פרק אחד עשר

אלו הן הגזנקין: המכה אביו ואמו, והגונב נפש מישראל, וזקן ממרא על פי בית דין, ונביא השקר, והמתנבא בשם עבודה זרה, והבא על אשת איש, וזוממי בת כהן ובוועלה. המכה אביו ואמו אינו חייב עד שיעשה בהן חבורה. זה חמר במקלל מבמכה: שהמקלל לאחר מיתה חייב, והמכה לאחר מיתה פטור. הגונב נפש מישראל אינו חייב עד שיכניסנו לרשותו. רבי יהודה אומר: עד שיכניסנו לרשותו וישתמש בו, שנאמר: ונתעמר בו ומכרו. הגונב את בנו - רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה מחייב, וחכמים פוטרין. גנב מי שחציו עבד וחציו בן חרין - רבי יהודה מחייב, וחכמים פוטרין.

בתיב. || ולא ידבק וגו' - וסוף הפסוק: למען ישוב ה' מחרון אפו וגו'. || שהרשעים - הגונבים ונהגים מן החרם.

פרק אחד עשר

המכה וכו' - אביו או אמו, שנאמר בו מות יומת (שמות כ"א, טו), וסתם מיתה האמורה בתורה היא חנק (תלמוד). || והגונב נפש מישראל - ומכרו (שמות כ"א, טו). דברים כ"ד, ז. || וזקן ממרא וכו' - חכם המסרב לשמוע לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, ומפורש להלן משנה ב. || ונביא השקר וכו' - מפורשים במשניות ה. || וזוממי בת כהן - עדים שהעידו על בת כהן שזינתה תחת בעלה, ונסתרה עדותם, שנמצאו זוממים (עי' מכות א', ד), אינם נידונים כאשר זממו לעשות לה, שהיא ברפסה (ט', א), אלא כאשר זממו לעשות לו, כלומר לבועל שהוא בחנק. || ובוועלה - של בת כהן, שאינו נידון כמותה ברפסה, אלא ככל הבא על אשת איש, בחנק. || אינו חייב - מיתה. || חבורה - פצע. || זה חומר וכו' - בדבר זה יש במקלל אביו או אמו חומרה, שאינה במכה אביו או אמו, שהמקלל וכו'. || לאחר מיתה - של האב או האם. || חייב - מיתה. || פטור - מיתה, שאין חבורה לאחר מיתה. || שיכניסנו לרשותו - קודם שמכרו. || ונתעמר בו - וישתמש בו, ובהכנסה לרשותו בלבד אינו חייב. || את בנו - שלו. || שחציו עבד וכו' - כגון שהיה עבד של שני שותפים ושחררו אחד מהם.

זקן ממרא על פי בית דין, שנאמר: 'כי יפלא ממך דבר למשפט וגו'. שלשה בתי דינים היו שם: אחד יושב על פתח הר הבית, ואחד יושב על פתח העזרה, ואחד יושב בלשכת הגזית. באים לזה שעל פתח הר הבית, ואומר: כף דרשתי וכף דרשו חברי, כף למדתי וכף למדו חברי. אם שמעו, אומרים להם; ואם לאו, באין להם לאותן שעל פתח העזרה, ואומר: כף דרשתי וכף דרשו חברי, כף למדתי וכף למדו חברי. אם שמעו, אומרים להם; ואם לאו, אלו ואלו באים לבית דין הגדול שבלשכת הגזית, שממנו יוצאת תורה לכל ישראל, שנאמר: 'מן המקום ההוא אשר יבחר ה'. חור שם שם לעירו, ושנה ולמד כדרך שהיה למד - פטור; ואם הורה לעשות - חייב, שנאמר: 'והאיש אשר יעשה בנדון; אינו חייב עד שיוורה לעשות. תלמיד שהורה לעשות - פטור; נמצא חמרו קלו.

חמר בדברי סופרים מבידברי תורה. האומר: אין תפלין, כדי לעבור על דברי תורה - פטור; חמש טוטפות, להוסיף על דברי סופרים - חייב.

זקן ממרא על פי בית דין - שנשנה במשנה א שדינו בתקן. || היו שם - במקדש שבירושלים. || פתח העזרה וכו' - ע"י מדות ב', ו ה', א, ד. || באים - הזקן וחבריו שנחלקו דעותיהם בידברי תורה. || ואומר - הזקן שלימד הלכה כנגד דברי חבריו. || דרשתי - את הכתוב. || אם שמעו - בית הדין מפי רבותיהם את ההלכה בדבר זה. || אלו ואלו - החולקים וחברי בית הדין שלא שמעו את ההלכה. || חור לעירו וכו' - חור הזקן לעירו ולא חור בו מדעתו אלא למד ולימד כבתחילה, אבל לא הורה לעשות כן. || חייב - חנק, כדי זקן ממרא. || תלמיד - שלא הגיע להוראה. || פטור - שאין לסמוך על הוראתו. || חומר - חומר חטאי, שלא הגיע להוראה והורה. || קולו - נעשה לו קולה לפטרו מן המיתה. חמר בדברי סופרים וכו' - דברי סופרים, היינו הפירושים שפירשו הסופרים, הם החכמים הראשונים, את המצוות שבתורה, יש בהם חומרה, שאינה בדברים המפורשים בתורה. || האומר אין תפלין וכו' - זקן המורה שלא להניח תפלין, כדי לעקר מצוות תפלין המפורשת בתורה (שמות י"ג, טו). דברים ו', ח; י"א, ח). || פטור - שאין זו הוראה. || חמשה טוטפות - אבל המורה לעשות בתפלין

ד אין ממיתין אותו לא בבית דין שפיעירו ולא בבית דין שביבנה, אלא מעלין אותו לבית דין הגדול שבירושלם. ומשמרין אותו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל, שנאמר: וְכָל-הָעַם יִשְׁמְעוּ וְיִרְאוּ וְלֹא יִיָּדוּן עוֹד; דְּבַרְי רַבִּי עֲקִיבָא. רבי יהודה אומר: אין מענין דינו של זה, אלא ממיתין אותו מיד, וכותבין ושוֹלְחִין שְׁלוּחִים בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת: אִישׁ פְּלוּנִי בֶן אִישׁ פְּלוּנִי נִתְחַיֵּב מִיתָה בְּבֵית דִּין.

ה נביא השקר, המתנבא על מה שלא שמע ומה שלא נאמר לו - מיתתו בידי אדם; אבל הכובש את נבואתו, ותמותר על דברי הנביא, ונביא שעבר על דברי עצמו - מיתתו בידי שמים, שנאמר: אֲנֹכִי אֲדַרְשׁ מַעְמוֹ.

ו המתנבא בשם עבודה זרה, ואומר: כך אמרה עבודה זרה - אפלו כון את ההלכה לטמא את הטמא ולטהר את הטהור. הבא על אשת איש - כיון שנכנסה לרשות הפעל לנשואין, אף על פי שלא נבעלה, הבא עליה הרי זה בחנק. וזוממי בת

שבראש המישה בחים. || להוסיף על דברי סופרים - שאמרו שאין עושים אלא ארבעה כתיים. || חיב - חנק, כדון זקן ממרא. אותו - את זקן הממרא. || שביבנה - בישיבה הגדולה שהיתה שם בזמן הבית ובסנהדרין שישבה שם אחר חורבן הבית. || וממיתין אותו ברגל - בזמן שעלו לרגל, או בחולהמועד, כדי שיתפרסם הדבר על ידי עולי הרגל. || אין מענין - אין משמים ומעכבים. || נתחייב מיתה בבית דין - שגזון כדון זקן ממרא וזהו שנאמר: וכל העם ישמעו, את ההכרזה, וייראו.

ה נביא השקר - שנשנה במשנה א שדינו בחנק (ועי' א', ה). דברים י"ח, כ. || מה שלא שמע - כלל, אלא בדאו מלכו. || ומה שלא נאמר לו - או מה שלא נאמר לו אלא לנביא אחר, והוא שמעו מפיו. || הכובש את נבואתו - ששלחתי לנבא והוא אינו מנבא, כמו שעשה יונה בן אמתי. || והמותר על דברי הנביא - שאינו נותן דעתו על דברי הנביא ואינו שומע להם, כמו שמסופר במלכים א' כ', לה-לו. || שעבר על דברי עצמו - כמסופר במלכים א' י"ג, כו. || אנכי אדרש מעמו - וראש הפסוק: והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי אשר ידבר בשמי, ופסוק זה יש בו רמז לכולם: הכובש את נבואתו וכו'.

ו המתנבא בשם עבודה זרה - שנשנה במשנה א שחייב חנק, דברים י"ח, כ. || אפלו כון את ההלכה וכו' - שאינו אומר בשם עבודה זרה לעבור על מצוה

כהן ובוועלה, שכל הזוממין מקדימין לאותה המיתה, חוץ מזוממי בת כהן ובוועלה.

שבתורה אלא לקיימה כהלכה, דינו בחנק. || הבא על אשת איש - שהוא בחנק (משנה א). ויקרא כ"ג, י. || הרי זה בחנק - שדינה כנשואה (עי' כתובות ד', ה) ולא כארוסה, שהבא עליה בסקילה (ו', ט). || זוממי בת כהן ובוועלה - נתפרש במשנה א. || מקדימין לאותה המיתה - נהרגין באותה מיתה שרצו לחייב את זה שהעידו עליו. || חוץ מזוממי בת כהן ובוועלה - שאין ממיתים את העדים הזוממים באותה מיתה שרצו לחייבה, היינו כשרפה, אלא הם נהרגים בחנק, ואף בוועלה אינו גידון במיתתה, כשאר הבעלים שגידונים במיתת האשה, אלא דינו בחנק.